

JOBBDALI BÁSTYÁK

PÁNCZÉL HEGEDŰS JÁNOS: *A rend bástyái. Molnár Tamás pályarajza és filozófiájának alapelvei.* L'Harmattan, Budapest, 2022. 316 oldal, 3990 Ft

Kevés aktuálisabb gondolkodó részesült mostohább megítélésben, mint a 13 éve elhunyt katolikus filozófus, Molnár Tamás (1921–2010), amin egy nemrég megjelent monográfia második, bővített és javított kiadása kíván változtatni. Meglepődni persze nem lehet azon, hogy a teljes egészében a felvilágosodás öröksége által meghatározott magyar (amerikai, francia) akadémiai és szellemtudományi szféra nem ölelte sem élete során, sem halála óta a keblére Molnárt, az viszont már inkább vizsgálatra méltó, hogy miért maradt a jobboldalon integrálatlanul, még a rendszerváltás után is.

Nem lesz azonban kétségünk a válasszal kapcsolatban, ha egy pillantást vetünk a szovjet csatlóslétből feltápáskodni készülő államok politikai és közéleti helyzetére. Európa keleti felében ugyanis azt láthatjuk, hogy a pártállami diktatúra alatt eltelt negyven év során a létező kommunizmus elleni egyetlen eszmei-életviteli lázadást és így az egyetlen közvetlenül elérhető alternatívát a nyugati blokk, a kapitalizmus vagy – hogy molnári fogalommal éljünk – az „atlanti kultúra” jelentette. 1989/90-ben a közéleti hangulat sem mutatott mást, mint a „Végre!”-érzületet: amit eddig bűvópatakokban, szubkultúrák kifejeződési helyszínein és szamizdat fogalomban kóstolgattunk, végre hivatalos politikává tehetjük. Hogyan találhatna itt hazára egy gondolkodó, aki szerint ez a viszonyulás *ab ovo* téves, de legalábbis kevés? Hiszen „a helyi problémák helyett a globálisak kerülnek előtérbe, melynek »szellemi hálózata« fokozatosan épül ki az egész földön, egyetlen nemzetközi közösséget hozva ezzel létre: a planetáris közösséget”. Molnár elrontja a „szabadság ünnepét”, a negyven év során alakított, gyökereitől, hagyományaitól és vallásától megfosztott *homo kádáricus* (mely tökéletes alapanyag ahhoz, hogy az atlanti kultúra olvasztótégelyében

szavazóvá, fogyasztóvá, tömegemberré váljon) nem kér hát a gyógyszeréből.

Molnár – Heideggerhez is hasonlóan – kifejezte, kimutatta, hogy az Amerika vezette nyugat és a szovjet dominálta kelet „metafizikailag azonos”, tehát mint társadalmak, a végső céljaik megegyeznek: nem transzcendensek, hanem anyagiak, „közös nevezőjük a peremhelyzetbe hozott vallás”. Így – bár természetesen Molnár a róla és eszméiről szóló kötet szerzője szerint „a bolsevizmus elbukását mindenkor prioritásnak tar-

totta” – nem tudott az atlanti kultúra politikai berendezkedésére (liberális demokrácia) valós és lényegi alternatívaként tekinteni, mellőzése így borítékolható volt a szabad választások, szabad piac, szabad szólás hamis szentháromságát pszeudovallásos-messianisztikus alétsággal váró kortárs fősodratú politikai gondolkodás részéről. Publikációi így a két világháború közti népi-református politikai gondolatot aktualizáló MIÉP-hez közeli *Havi Magyar Fórum*ban jelenhettek meg nagyrészt, ahol az „aktív molnári jobboldaliság leginkább ellenforradalmi, azaz helyreállító” szelleme is megnyilvánulhatott, egész életművét átható modernségkritikája

mellett. Pánczél Hegedűs János nem véletlenül ezt az összefüggést helyezi el egy hosszabb bevezető pályarajz, illetve a recepció részéről talán annak radikalitása okán eddig leginkább mostohán kezelt molnári valásfilozófiával foglalkozó fejezet után. **Hatásos prózai erővel merít alá minket Molnár Tamás modernség-felfogásába** úgy, hogy ezt a professzor létszemléletét meghatározó jelenséget nem mint valami tanagyagot, valami élénk tárt, tőlünk független tárgyat mutatja be, hanem a bőrünkön érezzük, jelenléte tapintható. Ez a fejezet, amellet, hogy elhelyezi Molnárt a kortárs filozófiai és eszmetörténeti kontextusban, megadja azt az

PÁNCZÉL HEGEDŰS JÁNOS

A REND BÁSTYÁI

Molnár Tamás pályarajza
és filozófiájának alapelvei

L'Harmattan

alaphangulatot, amelyből a későbbiekben írottak is táplálkoznak.

Az olvasási élmény hasonló ahhoz, mintha egy végeláthatatlan mocsárból küzdené föl magát az ember, a modernség ellen tusakodó Molnár Tamás mintájára. A szerző a professzor tanítványa volt, így ez a személyes tiszteletadás könyve is, és hozzáállásunkat a műhöz nagyban meg fogja határozni, hogy kívülről nézzük a professzort harca során, vagy vele együtt csatázunk-e mi is; hogy ez csak egy különc öregember, aki nagyon egyedül van, vagy ez a mi személyes küzdelmünk is. A könyv így nem könnyű olvasmány, viszont az olvasót lépcsőről lépésre maga után vezető narratívája elősegíti, hogy akik nem rögtön ellenszenvvel tekintenek a professzor munkásságára, azokat képes bevonni.

A szellemi erőfeszítés azonban elengedhetetlen; az atlanti kultúra kritikája után a kötet legtöményebb része, az autoritás, hatalom és rend vizsgálata következik. Ez Molnár államelméletének lényegét is tartalmazza, mely szinte mindig a kortárs demokratikus rendszer kritikai vizsgálatából, arra mintegy reflektálva jut el egy politikai szemlélet pozitív javaslatáig. A professzor egyértelművé teszi: autoritás, rend és hatalom mindig van egy társadalomban („aki társadalmat akar, autoritást akar” – írja egy helyütt), viszont ez akkor is megnyilvánul, ha a politikai vezetők ezt elhazudják a tömegek hiúságát tömjénezendő, csak búvópatak módjára, torzult formában, mintegy diszkurzív-institucionális folyamatok végtermékeként, a felismerhetetlenségig deformálódva. Az autoritás egyének közti közvetítés, így nem csoda, hogy ennek erodálása kikezdi a társadalmi rendet, és a „társadalmi párbeszéd” (ahol persze senkinek nincsen „igaza”) fetisizálásához vezet, mely a szétfolyó autoritás – a gyakorlatlan a politikai hatalom – miatt valamiféle örökös polgárháborúba megy át a demokráciában, lehetetlenné téve a „rend nyugalomát”, vagyis magát a valódi békét.

Fontos kitérő a könyvben a helyreállítás során felmerülő politikai erőszak kérdése, ahol Molnár a tudatosságot és az elengedhetetlenséget hangsúlyozza: tudjuk, hogy sem a katolikus tanítás szerint, sem a jobboldali hagyományban nem tekinthető az erőszak önmagában és minden körülmények közt rossz eszköznek s így minden formájában elvetendőnek, visszafogott és módszeres alkalmazása megengedett, sőt a professzor szerint szükségszerű is. A könyv egyik továbbgondolásra leginkább alkalmas, sajnos igen rövid része ez, mely nem tér ki az ellenforradalom és erőszak viszonyára, és az ellenforradalom erőszakalkalmazása és a forradalmi terror közti igen lényeges különbség is csupán megemlíttetik. Az 1919-es hazai restauráció uralt (Lehár báró) és kaotikus (Héjjas, Prónay) erőszakmegnyilvánulásai ugyanis okait és lényegét tekintve is élesen elválasztandóak a forradalom már-már pszeudo-

vallásosan, misztikusan megélt terrorjától (Saint-Just, Szamuely, a vörös terror dicsőítése). A kötet éppen ennek ellentétjeként foglalkozik a modern nyugati baloldali értelmiség típusával is, amelyet Molnár leginkább Sartre személyében ragadott meg.

A hatodik fejezetben a professzor által lefektetett és megindokolt, a politikai jobboldal számára ma is időszerű alapvetésekkel folytatja a szerző, egy letisztult, vallási és politikai szempontokat is tekintetbe vévő és eredeti utópiafelfogás ismertetésével kezdve. Ezt a részt zárja a liberális hegemonia ismertetése – azt a szintén pervazív, a bevezetés és a vallásfilozófia után tárgyalt modernséggel kapcsolatba hozva, annak mintegy lezárásaként. E kettő közt elemzi Pánczél a professzor politikai filozófiájában mag szerepet játszó ellenforradalom kérdését. Ez, azzal, hogy Molnár munkásságának legmostohábban kezelt része, igazolja is azt a kritikát, melyben a konzervativizmus és a kortárs jobboldal részesült a professzor részéről; az ellenforradalom, a valódi jobboldaliság restaurációs szüksége kapcsán lefektetett alapvetései ugyanis rendre süket fülekre találtak. Az ellenforradalom inkább tett, cselekvés, mint filozófia – szemben a forradalommal, mely az íróasztalfiókból indul az utcákra. „Molnár erőfeszítése ezért is paradigmaalkotó, [mert] filozófiai indokolást akar adni, illetve adaptálni akarja az ellenforradalmat a modernségben létező keresőknek” – írja Pánczél. A professzor célja, hogy a jobboldalt újra szuverénne tegye tettében és eszmeiségében, s az ne csupán a politikai cselekvés apoteózisának mámorában égjén, és legfőképpen ne a baloldal függvénye legyen, végképp ne az definiálja. Pánczél e fejezet végén a molnári alapvetések kortárs alkalmazási lehetőségeit is vizsgálja, mely elő tudná segíteni, hogy a jobboldal kitörjön az örök ellenzéki szerepéből. A könyv végül a professzor politikai pozicionálásával zár, melyből szintén bőven meríthetünk.

1945 mint nulladik év természetesen vízválasztó, ezután a jobboldal „már nem tud sem tiszta, sem torz módon érdemben hatalomra kerülni”. Ezek után valódi politikai lehetősége – egy-két kísérlettől (Pinochet) eltekintve – nincsen, a kultúra terepére szorul vissza, de a molnári kritika itt is a folyamatos pozíciófeladást kárhóztatja. A hős, a „nagy ember” ideje jött volna el a majdnem teljes pusztulás után? Előbb-utóbb eljutunk arra a szintre, amit egy külső ellenséges hatalom sem érinthet: a jobboldaliság-ellenforradalmiság személyes lehetőségként való megélésére. Itt vagyunk hát, és innen kell megkezdennünk a helyreállítást. Ehhez nyújt segítséget, szellemi muníciót ez a könyv, mely ízléses külsővel és a korábbi kiadás számos szöveggondozási-olvasószervezői hiányosságát korrigálva, sok új részlet, bibliográfiával, adalékkal jelent meg újra, az előző kiadás után három évvel.

UHEL PÉTER